

Juridische vraagstukken in het ombudswerk

Diego Fornaciari
Beleidscoördinator juridische zaken

Verschil tussen privacy en beroepsgeheim?

- Iedere (natuurlijke) persoon heeft in verband met de verwerking van persoonsgegevens die op hem betrekking hebben, recht op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer
- Artikel 10 Wet patiëntenrechten: de patiënt heeft recht op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer bij iedere tussenkomst van de beroepsbeoefenaar en inzonderheid betreffende de informatie die verband houdt met zijn gezondheid

Verschil tussen privacy en beroepsgeheim?

- Recht op privacy = grondslag voor het medisch beroepsgeheim
- Artikel 458 van de Strafwet
- geneesheren, heelkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, [...] gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro

Verskil tussen privacy en beroepsgeheim?

- Specifiek voor ombudsdienst:

“Hij is verplicht de het beroepsgeheim te respecteren en een strikte neutraliteit en onpartijdigheid in acht te nemen.”

- Beroepsgeheim dus eveneens wettelijk verankerd
- Uitzonderingen op het beroepsgeheim zijn ook van toepassing op de ombudspersonen

Uitzonderingen: het gedeeld beroepsgeheim

- Wat is het gedeeld beroepsgeheim?
 - Wanneer de geheimhouder de in beginsel onder het beroepsgeheim vallende informatie meedeelt aan een derde die optreedt met eenzelfde doelstelling en ten aanzien van dezelfde geheimgerechtigde
 - Mededeling moet noodzakelijk en pertinent zijn voor de opdracht van de geheimhouder
 - Bv. wanneer het in het kader van de behandeling noodzakelijk is om informatie te delen met andere medewerkers van het ziekenhuis
 - Moeten wel eveneens gehouden zijn tot het beroepsgeheim of een discretieplicht
 - Patiënt moet op voorhand geïnformeerd worden

Uitzonderingen: het gedeeld beroepsgeheim

- Hoe zetten we dit beroepsgeheim in de praktijk om?
- Ombudsdienst en andere medewerkers in het ziekenhuis:
 - Artsen en verpleegkundigen
 - Medisch directeur en directie in het algemeen
 - Juridische dienst
 - Dienst kwaliteit
- Welke informatie valt onder het gedeeld beroepsgeheim? Ook rekening houden met noodzakelijkheid en proportionaliteit

Uitzonderingen: het gedeeld beroepsgeheim

- Geldt het gedeeld beroepsgeheim ook voor externen?
- Hoe gaan we om met verzekeringsmaatschappijen, advocaten, raadsartsen, FMO, ...
- Casus:

“Recent hebben we toch een dispuut met onze verzekeraar omdat we niet alle medische dossiers zomaar overmaken bij een schadedossier. Er wordt in dat geval contact opgenomen met de patiënt voor akkoord. Indien deze laatste niet reageert of de goedkeuring niet geeft, wordt er geen dossier doorgegeven, ook al is de patiënt zelf vragende partij voor een schadeherstel.”

Uitzonderingen: het gedeeld beroepsgeheim

6. Doorgifte van persoonsgegevens

Soms is het noodzakelijk dat uw persoonsgegevens aan andere instanties of zorginstellingen worden overgemaakt, uiteraard steeds in overeenstemming met de toepasselijke wetgeving. Bepaalde informatie wordt bijvoorbeeld gedeeld met:

- verzekeringsinstellingen voor zover opgelegd door of krachtens de wet of met toestemming van de patiënt;
- Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering voor zover opgelegd door of krachtens de wet of met toestemming van de patiënt;
- betrokken patiënten of hun vertegenwoordigers binnen de grenzen van wat is bepaald binnen de Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt;
- overheidsinstanties die door een overheidsbeslissing daartoe gemachtigd zijn;
- externe behandelende zorgverstrekkers van de patiënt in het kader van de patiëntenzorg;
- externe zorgverleners en labo's in het kader van een tweede opinie;
- andere instanties, voor zover opgelegd door of krachtens de wet of met toestemming van de patiënt;
- de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar van het ziekenhuis of van de beroepsbeoefenaar aangesteld door het ziekenhuis, zonder toestemming van de patiënt, voor zover deze mededeling noodzakelijk is voor de verdediging van een recht in rechte of voor de instelling, uitoefening of onderbouwing van een rechtsvordering;
- externe verwerkers, waarop AZ Delta een beroep doet voor de verwerking van persoonsgegevens

Uitzonderingen – artikel 458bis Sw

- Bescherming van “kwetsbare personen”
- kwetsbaar ten gevolge van leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid
- Als houder van het beroepsgeheim kennis hebben van bepaalde misdrijven
- Ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit
- Partnergeweld

Uitzonderingen – de noodtoestand

- Delen van vertrouwelijke informatie teneinde een noodtoestand te vermijden
- Voorwaarden:
 - Er moet daadwerkelijk en onmiddellijk gevaar dreigen;
 - Het belang die men beoogt te beschermen moet minstens evenwaardig zijn aan het belang van het behouden van het beroepsgeheim;
 - Het schenden van het beroepsgeheim moet de enige oplossing zijn om de noodtoestand te verhelpen.
- Voorbeeld: daadwerkelijk en acuut gevaar voor zelfmoord

Uitzonderingen – de noodtoestand

- Delen van vertrouwelijke informatie teneinde een noodtoestand te vermijden
- Voorwaarden:
 - Er moet daadwerkelijk en onmiddellijk gevaar dreigen;
 - Het belang die men beoogt te beschermen moet minstens evenwaardig zijn aan het belang van het behouden van het beroepsgeheim;
 - Het schenden van het beroepsgeheim moet de enige oplossing zijn om de noodtoestand te verhelpen.
- Voorbeeld: daadwerkelijk en acuut gevaar voor zelfmoord

Uitzonderingen – de noodtoestand - Casus

In juli 2018 is een pte naar de Fertiliteitskliniek gekomen ter opstart van een traject. Mevrouw was alleen, dit zonder haar partner. Bij de partner is in juni Hodgkin vastgesteld waarvoor hij nu in behandeling is en chemo krijgt. Pte liet weten dat van haar partner sperma is ingevroren alvorens hij zijn behandeling opstartte. Vanuit het ziekenhuis belde men hiervoor en wat blijkt, de partner is HIV positief waardoor er geen sperma kan worden ingevroren.

Men probeert vanuit de Fertiliteitskliniek uit alle macht de man te bereiken maar krijgen geen enkel gehoor of reactie.

Ze hebben het heel sterke vermoeden dat mevrouw niet op de hoogte is dat haar partner HIV positief is wat niet alleen gevolgen heeft naar het Fertiliteitstraject maar uiteraard ook naar de gezondheid van mevrouw.

Nu maandag komt mevrouw op consultatie. Normaal gezien zou de partner er bij zijn maar het kan even goed zijn dat hij opnieuw niet mee komt. Hebben de artsen van de dienst Fertiliteit het recht (of plicht) om mevrouw over de HIV in te lichten?

Uitzonderingen – de getuigenis in rechte

- Indien de ombudspersoon wordt opgeroepen als getuige in rechte
- Moet uitgaan van een rechter
- Verhoor door de politie valt hier dus **NIET** onder. Wel verhoor door een onderzoeksrechter
- Zelfs indien er een verhoor gebeurt door de onderzoeksrechter: spreekrecht, maar nog altijd een zwijgrecht

Enkele toepassingsgevallen – inzage patiëntendossier

- Inzage patiëntendossier is enkel toegestaan bij therapeutische relatie
- Niet van toepassing op ombudspersoon
- Inzagerecht bij voorkeur verankeren in het privacyreglement voor de patiënt
- Patiënt hiervan ook inlichten bij eerste contact en opnemen in ombudsdossier

Enkele toepassingsgevallen – inzage patiëntendossier

- De patiënt heeft ook het recht om te weten wie zijn dossier heeft geraadpleegd
- Hoe wordt hiermee omgegaan?

5.7. U heeft recht om te weten wie uw persoonsgegevens heeft geraadpleegd

U heeft het recht om te weten welke personen uw persoonsgegevens hebben geraadpleegd. U kan hiervoor een verzoek richten tot de ombudsdienst. Er zal vervolgens worden nagegaan welke personen binnen het ziekenhuis uw persoonsgegevens hebben geraadpleegd. Om ook de privacy van onze artsen en werknemers te beschermen, zullen niet de gegevens van alle personen die uw persoonsgegevens hebben geraadpleegd aan u worden megedeeld. U zal wel de namen ontvangen van de personen die niet gerechtigd waren om inzage te nemen in uw persoonsgegevens.

Enkele toepassingsgevallen – inbeslagnamen ombudsdossier

- Kan het ombudsdossier in rechte gebruikt worden of zelfs opgeëist worden?
- Het ombudsdossier is bij uitstek confidentieel en mag niet als bewijsmateriaal gebruikt worden. De inbeslagnamen ervan is bijgevolg onwettig (KI Gent)
- Maar voorzichtigheid geboden
- Hou ook rekening met termijn voor vernietiging

Enkele toepassingsgevallen – gevaar voor hacking

- In principe verantwoordelijkheid van ziekenhuis
- Nieuwe Europese Verordening – General Data Protection Regulation: bv. ook meldingsplicht bij een gegevenslek (ook aan de betrokkene zelf!!)
- Een aantal vuistregels:
 - het gebruik van informatienetwerken die voldoende beveiligd zijn, regelmatig doorgelicht worden op veiligheidslekken en die de nodige toegangscontrole met eID voorzien;
 - het gebruik van een voldoende performant paswoord;
 - Badge, login en paswoord zijn strikt persoonlijk en vertrouwelijk
 - Vergrendel uw pc/laptop wanneer je er niet op werkt

Wat u moet weten over GDPR ...

- Ruimere rechten voor de patiënt
 - Recht op inzage, recht op rectificatie, recht op gegevensuitwissing, recht van bezwaar, recht op overdraagbaarheid van gegevens, geautomatiseerde individuele besluitvorming, ...
- Meer verplichtingen voor de verwerkingsverantwoordelijke
 - Uitgebreide informatieverplichting (bv. via informed Consent , Privacy beleid/verklaring)
 - Documentatieplicht: aanleggen register van verwerkingsactiviteiten waarbij in kaart dient gebracht welke persoonsgegevens in welke processen worden verwerkt, van waar komen de data, met wie worden de data gedeeld, bewaartermijnen, verwerkingsgrond, verwerking buiten de EEU, ...
- Meer bevoegdheden voor de toezichthouder

Wat u moet weten over GDPR ...

- Zorgvuldiger omgaan met het delen van gegevens. Enkele voorbeelden:
 - Delen van medische gegevens met andere zorginstellingen (WZC's, revalidatiecentra, huisartsen). Via welk “veilig” medium? Welke gegevens?
 - Versturen van mails met medische gegevens naar privé-e-mailadres
 - Gebruik van sociale media
 - Delen van gegevens met familie, vrienden, enz. van de patiënt
 - “Rondslingeren” van informatie
- Awareness binnen de eigen organisatie is daarom zeer belangrijk
- Rol ombudsdienst?

Wat u moet weten over GDPR ...

- Niet alleen de persoonsgegevens van de patiënt, ook de persoonsgegevens van de medewerker/arts
- De patiënt heeft niet alleen rechten, maar ook plichten
- Casus:

Wat als de patiënt of familie vraagt om gesprek op te nemen?

Wat u moet weten over GDPR ...

- Verwerkingsverantwoordelijke
 - bepaalt “doel en middelen” van de verwerking
 - algemene GDPR-verantwoordelijkheid (incl. aansprakelijkheid en sancties)
 - Uitgebreide plichten: aanstelling DPO, opmaak DPIA's, ...

Wat u moet weten over GDPR ...

- Bewerker:
 - verwerkt onder rechtstreeks gezag van de verwerkingsverantwoordelijke;
 - heeft geen GPR verantwoordelijkheid – de andere regels blijven van toepassing;
 - er moeten waarborgen voorzien zijn in het privacyreglement/beleid
 - verwerkingsverantwoordelijke moet een beleid bepalen wat wel/niet kan (bvb ikv laptops van het ziekenhuis, apps, werken via wel/niet beveiligde verbinding, procedure dat incidenten moeten gemeld worden,...).

Wat u moet weten over GDPR ...

- Bewerker:
 - verwerkt onder rechtstreeks gezag van de verwerkingsverantwoordelijke;
 - heeft geen GPR verantwoordelijkheid – de andere regels blijven van toepassing;
 - er moeten waarborgen voorzien zijn in het privacyreglement/beleid
 - verwerkingsverantwoordelijke moet een beleid bepalen wat wel/niet kan (bvb ikv laptops van het ziekenhuis, apps, werken via wel/niet beveiligde verbinding, procedure dat incidenten moeten gemeld worden,...).

Wat u moet weten over GDPR ...

Is de ombudsdienst dan bewerker of
verwerker??

Wat u moet weten over GDPR ...

- Interessante oefening voor de ombudsdienst
 - Welke gegevens heb ik als ombudspersoon nodig en welke gegevens worden verwerkt in het dossier?
 - Wie heeft er toegang tot deze gegevens?
 - Waar worden de gegevens opgeslagen?
 - Is dat in een veilige omgeving?
 - Werk ik soms van thuis uit? Mail ik verslagen door naar mijn privé e-mailadres?

Casussen/vragen

- Informed consent laten tekenen door een patiënt wanneer een klacht gemeld wordt?
- Afschrift patiëntendossier: 15d of 30d?
- Persoonlijke nota's in een EPD bv. bij psychiatrische patiënten
- Hoe lang blijft de therapeutische exceptie gelden?
- Recht op toevoeging en wissen van informatie in het dossier

Casussen/vragen

5.4. Op uw vraag kunnen gegevens verwijderd worden

Indien u meent dat uw persoonsgegevens niet meer mogen worden verwerkt (bijvoorbeeld omdat deze gegevens niet langer nodig zijn voor het verwerkingsdoel of onrechtmatig worden verwerkt), dan kan u verzoeken dat deze persoonsgegevens definitief gewist worden.

AZ Delta is echter niet verplicht om de persoonsgegevens te wissen indien ze rechtmatig verwerkt mogen of moeten worden overeenkomstig de GDPR.

- Bedside briefing
- Andere vragen?

Wie kan klacht neerleggen?

- De meerderjarige wilsbekwame patiënt
- Klachtrecht is een persoonlijkheidsrecht
- De wilsbekwame patiënt kan evenwel een lasthebber aanduiden
- Bij voorkeur schriftelijk vast te leggen
- Alleen vertrouwenspersoon?

Wie kan klacht neerleggen?

- De minderjarige patiënt:
 - Tot een redelijke beoordeling in staat
 - Anders door diegene die het gezag over de minderjarige uitoefent
 - Maar: patiënt moet wel betrokken worden bij de uitoefening van zijn rechten
- Meerderjarig, maar feitelijk onbekwaam:
 - Cascadesysteem voorzien in de wet patiëntenrechten
 - Artikel 17, §4: klachtrecht kan uitgeoefend worden zonder dat de volgorde moet gerespecteerd worden

Wie kan klacht neerleggen?

- Vertegenwoordiger vs. vertrouwenspersoon
- Vertegenwoordiger vervangt de patiënt bij de uitoefening van de patiëntenrechten
- De vertrouwenspersoon staat de patiënt bij, maar vervangt of vertegenwoordigt hem niet
- Vertrouwenspersoon kan patiënt bijstaan voor:
 - Informatierecht
 - Inzagerecht

Wie kan klacht neerleggen?

- Artikel 7, §2 voorziet dat de patiënt het informatierecht ook door de vertrouwenspersoon zelf kan laten uitoefenen
- Klachtrecht door een vertrouwenspersoon?
- Misbruik voorkomen
- Zorgvolmachtdragen – bewindvoerder?

Vertegenwoordiging minderjarigen

- Wat bij een vechtscheiding?
- Vermoeden van instemming geldt indien de ouders niet samenleven
- Voor derden te goeder trouw
- Kennis van vechtscheiding zal in rekening gebracht worden om goede trouw te beoordelen

Negatieve wilsverklaring patiënt

- Schriftelijke weigering van een welomschreven tussenkomst van een beroepsbeoefenaar
- In principe handelings- en wilsbekwaam
- Uitzondering voor wilsbekwame minderjarigen
- Suppleantopsteller
- Geen maximale geldigheidsduur

Negatieve wilsverklaring patiënt

- Zelfde rechtsgevolg als een actuele weigering!!
- Spoedgevallen
- Wat indien vaststaat dat de patiënt zijn wilsverklaring zou gewijzigd hebben mocht hij op dat ogenblik wilsbekwaam zijn?